

Medicina d'Occitània

Michel de Nostredame (1503-1566), metge provençal.

Jacint Corbella

Acadèmic numerari RAMC. Institut d'Estudis Catalans.

Introducció

Michel de Nostredame, (escrit sovint Nôtre Dame) (1503-1566), fou un metge del segle XVI, que va viure i fer la seva activitat gairebé sempre a la Provença, on va néixer i morir, o en altres terres d'Occitània, i amb algunes sortides relativament curtes a altres llocs, principalment la cort de París. La seva obra estrictament mèdica no és pas massa important, però en canvi és un dels personatges més coneguts entre els metges del seu temps. Això és degut a la valoració dels seus escrits de caràcter principalment astrològic i profètic, que van tenir un gran ressò. És més conegut amb el nom de Nostradamus.

Aquests escrits són sovint poc clars en la seva redacció, amb un cert obscurantisme, en part sembla que intencionat. Quan ja tenia gairebé cinquanta anys va començar a publicar uns Almanachs, en impressió de poca qualitat, i tiratge molt llarg, que van tenir una gran difusió en el medi popular, poc il·lustrat, però creient en les prediccions. Sortien gairebé cada any, fins a la mort de l'autor, i se n'han conservat relativament pocs dels molts milers que van imprimir-se. També és autor d'algun altre tipus d'obres, entre elles un tractat de confitures, que va ser bastant conegut.

La literatura sobre Nostradamus, pel seu aspecte de predictor del futur, és molt àmplia. Deriva sovint per caires de l'astrologia. Pràcticament no té res a veure amb la medicina. A més i ha un gran espai de llegenda en la descripció de la seva vida, i avui és un personatge de primer ordre, des de certs punts de vista, i bastant conegut en la història del món i la cultura del segle XVI.

Però al costat d'això hi ha el metge, tasca en la que es va guanyar la vida durant molts anys. En aquests article s'intenta explicar el mínim coneixement que sembla segur en la seva obra, assistencial i escrita com a metge. I es deixen fora, a banda d'alguna al·lusió breu, les anàlisis d'altres parts de la seva obra.

Dades biogràfiques

Va néixer a Saint-Rémy-de-Provence, el 14 de desembre de 1503. Aquest és un poblet petit de l'actual departament de les "Bouches-du-Rhône", que té per capital Marsella, a la Provença. En el seu districte hi ha "Les Baux de Provence", amb mines importants de bauxita, mineral bàsic en l'obtenció d'alumini. Per la seva vida, naixença i mort, va ser un home dels voltants de Marsella. El seu pare, dit sovint "Jaume" de Nostredame, tenia funcions administratives, com un notari.

Va morir, el 2 de juliol de 1566, quan tenia seixanta-dos anys, a Salon-de-Provence, ciutat del mateix departament, on va viure pràcticament els seus últims vint anys, des del seu segon matrimoni, i on va treballar com a metge. Allà hi ha un museu i un cert culte, entre ideològic i turístic, a la seva memòria.

Sembla ser que era de família d'origen jueu convers, de varies generacions. Però la discriminació seguia activa en el seu temps, que coincideix cap el final amb les guerres de religió del segle XVI a França. S'ha especulat amb els antecedents mèdics de la seva família, des d'explicacions més aviat llegendàries, al coneixement cert que algun besavi, seu, Jean-de-Saint-Rémy, va ser metge, d'exercici pràctic.

L'any 1518, quan tenia gairebé quinze anys, l'envien a Avinyó, on hi ha una germana del seu pare, per continuar estudis, i el 1521 és batxiller o "mestre en arts". Després vol fer medicina a Montpeller. En aquest període hi ha una certa confusió en els papers. Són anys de pesta. Nostredame havia fet activitat com a herboritzador, practicant de la "pharmaceutrie", estudiant les herbes i els medicaments simples. S'ha dit que haver practicat la farmàcia era incompatible amb els estudis de medicina.

Sobre la seva inscripció a Montpeller com estudiant de medicina hi ha una certa polèmica. Sembla que es matriculà el 1521; probablement s'anul·là aquesta

inscripció, pels antecedents de farmàcia. Després fou readmès. En tot cas el 1529 fou reinscrit, el 23 d'octubre de 1529. Així Louis Dulieu, màxima autoritat de la història de medicina de Montpeller, ho dona per bo i aporta la fotografia del registre de matrícula.

Segueixen uns anys en que se sap poc d'ell. Potser tingui dificultats ideològiques. Sembla que hi ha una enquesta de la inquisició de Tolosa. Es va instal·lar a Agen, a la riba de la Garona, prop de on es casà. Feia de metge, va tenir dos fills i la seva dona va morir. Ell va deixar la ciutat cap el 1538 i se'l troba documentat a Bordeus i altres ciutats. Ell mateix explica que va practicar la medicina a les ciutats de Bordeus, Tolosa, Narbona i Carcassona, on tracta el bisbe Amadeu de Foix. Tot en terres d'Occitània: és en principi un "itinerant" a Occitània. Té bones relacions amb farmacèutics. Torna després a la regió del Roine, i està a diverses ciutats: Marsella, cap el 1544, Valence, Vienne. Potser un petit intermediari a la Lorena. El 1546 passa una temporada llarga a Aix-en-Provence, on hi ha pesta. El 1547 està documentat a Lyon. i aquest any arriba a Salon, on es fixarà.

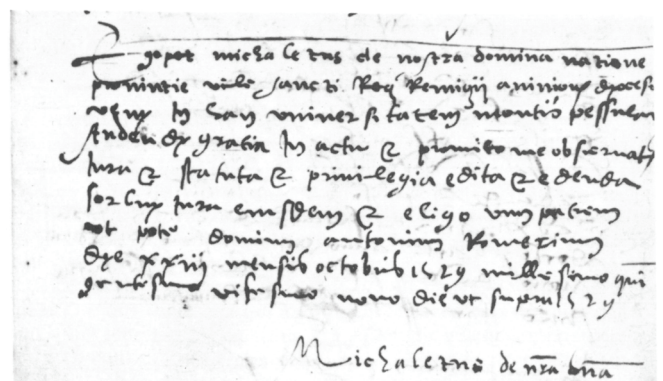
A Salon ja s'hi queda, tot i algunes sortides. Es casa amb una viuda jove, Anna Ponsard, amb la qui tindrà sis fills i s'estabilitza. Exerceix com a metge. També fabrica ungüents i productes de bellesa, els ven i difon un llibre que té un cert interès: és el « *Traité des Fardements et Confitures* ». A partir de 1555 es coneixen reimpressions bastant continuades

Va pel nord d'Itàlia, sembla que va estar a Venècia, Milà i Gènova. Però ja es cuidarà més de l'Almanach i els Pronòstic per cada any. Sembla que el primer fou de 1549, la « Pronostication pour l'an 1550 ». Ja s'ha dit que dels primers no es conserva gairebé cap edició original. Després vénen les « Centuries » que són les que a la llarga li han donat la gran fama, i aquí només s'esmenten. La seva anàlisi dóna per a molt més que l'estudi de tota la resta d'obra de Nostradamus.

Queda encara un aspecte mèdic, que no es pot oblidar, tot i que és bastant tardà en la seva vida. Quan ja té prou fama, en realitat no com a metge sinó com a predictor, profeta si es vol, atrau l'atenció de la cort reial, en concret sembla que de Caterina de Mèdicis, reina, casada amb Henri II i mare de tres reis. L'estiu de 1555 se sap que Nostradamus és a París. La fama de Nostradamus és gran, però les enveges també, i en alguns aspectes la crítica que va fins a la difamació i el descrèdit. Per altra banda la relació amb la família reial es manté. Margarida de Savoia, germana del rei, Henri II, el visita en un viatge que fa a la Provença. També la pròpia Caterina de Mèdicis, i el rei Charles IX, van estar a Salon-de-Provence l'octubre de 1564.

Algun temps abans també s'havien produït problemes d'agitació social, causats en bona part per les lluites religioses. La que se'n va dir « révolte des Cabans », el 1560, en que la majoria catòlica, popular, va anar en contra dels nobles i burgesos, més propers al calvinisme, als « hugonots », va fer que Nostradamus, potser sospitós de simpaties calvinistes, s'hagués de preocupar.

Inscripció de Michel Nostredame com a alumne de la Facultat de Medicina de Montpeller